

اصول نظافت و خدمات عمومی

فصل اول

مقدمه:

در سازمان های موفق تمامی افراد شاغل وظایف خود را به درستی انجام می دهند تا اهداف سازمان تحقق یابد .
وظایفی که به عهده متصدی خدمات است، علیرغم اینکه از اهمیت بالایی برخوردار است اما در خصوص آموزش این گروه از کارمندان توجه کافی صورت نگرفته است . مراکز بهداشتی و درمانی باید الگوی نظافت و سمبل پاکیزگی و بهداشت باشد. بنابراین رعایت ضوابط بهداشتی بخصوص بهداشت محیط کنترل عفونت و جلوگیری از انتشار مواد آلوده و میکروبی و عدم ابتلای کارکنان به بیماری ها در مراکز بهداشتی و درمانی از اولویت خاصی برخوردار است . بنابراین آموزش منظم و دقیق کارکنان رسته خدمات باید با اهتمام ویژه ای برنامه ریزی و اجرا گردد.

تعاریف

نظافت یا پاکسازی: این واژه به معنی حذف تمام آلودگی ها مانند مواد آلی و معدنی از اجسام و سطوح می باشد. طبیعتاً این عمل توسط زدودن و یا استفاده از آب با ترکیبات آنزیمی یا دترجنت ها امکان پذیر است. پاکسازی قبل از روش های ضد عفونی و استرلیزاسیون الزامی است .

ضد عفونی: ضد عفونی فرآیندی را توصیف می کند که در آن تمامی میکروارگانیسم های بیماری زا به جز اسپور باکتری ها بر روی اجسام بی جان از بین می روند. در مراکز بهداشتی درمانی معمولاً ضد عفونی توسط محلول های شیمیایی یا پاستوریزاسیون مرطوب انجام می شود .

استریلیزاسیون: حذف کامل یا تخریب همه اشکال حیات میکروبی می باشد که در مراکز درمانی هم به وسیله روش های فیزیکی و هم به وسیله روش های شیمیایی انجام می شود. بخار تحت فشار، حرارت خشک، گاز اتیلن اکساید ، گاز پلاسمای پراکسید هیدروژن و مواد شیمیایی مایع ، عوامل اصلی استریل کننده به کار رفته در مراکز بهداشتی درمانی می باشند.

شرح وظایف کارکنان واحد خدمات عمومی:

- ❖ ۱. نظافت روزانه ساختمان های اداری، رستوران ،نمازخانه، درب و پنجره و شیشه ها، کف اتاقها و سالن ها، راهرو ها و راه پله ها،تجهیزات و اثاثیه و.
- ❖ ۲. نظافت و شستشوی دستشویی ها،سرویس های بهداشتی،حمام، رختکن ها به طور مستمر وروزانه بااستفاده از مواد شوینده و ضدعفونی کننده.
- ۳.گردگیری کلیه لوازم و ملزومات اداری.
- ❖ ۴.نگهداری وسایل نظیف در مکان های مشخص.
- ❖ ۵.ضدعفونی کردن محیط های درمانی بیماران.
- ❖ ۶.جمع آوری ملحفه و البسه بیماران و انتقال به واحد لندری
- ❖ ۷.استفاده صحیح و بهینه از مواد شوینده و ضد عفونی کننده
- ❖ ۸.کمک به برگزاری همایش ها، جشن ها و... و پذیرایی از میهمانها
- ❖ ۱۰.جمع آوری، تفکیک و انتقال ضایعات و زباله ها به محل های تعیین شده.
- ❖ ۱۴.رعایت اصول ایمنی، حفاظتی و بهداشتی برای خود و دیگران در محیط کار

شرایط و نکات مورد توجه در زمان پاکسازی و ضدعفونی سطوح محیطی:

برای استفاده صحیح از ضد عفونی کننده ها-دترجنت ها رعایت دستور العمل کارخانه، میزان رقت، سازگاری مواد، نحوه نگهداری، استفاده و دفع صحیح آن ها الزامی می باشد. محلول های ضد عفونی کننده بایستی به طور صحیح و دقیق رقیق شده و برای هر بار استفاده بصورت تازه تهیه گردد. به عنوان مثال محلول های ضد عفونی رقیق شده ی زمین می بایست حداکثر پس از پاکسازی سه یا چهار اتاق بیمار تعویض شود، مشروط به اینکه حداکثر زمان استفاده از یک محلول ضد عفونی کننده بیشتر از یک ساعت نباشد.

- ❖ ۳. در صورتیکه محلول های کلرین مورد استفاده بصورت روزانه و تازه تهیه نمی شود، می توان آنها را در درجه حرارت اتاق ، درون ظرف های پلاستیکی تیره ی در دار ، حداکثر به مدت یک هفته نگه داشت.
- ❖ 4. در مواردی که استفاده از هیپوکلریت سدیم (آب ژاول) موجب آسیب به سطوح می گردد، استفاده از سایر ترکیبات مورد تایید مناسب می باشد.
- ❖ 5. از آنجا که تی های مرطوب و پارچه های تنظیف به دلیل بار آلودگی میکروبی بسیار بالا احتمال انتقال عفونت را به دنبال دارد لازم است، سر تی ها و پارچه های تنظیف به طور منظم آلودگی زدایی شوند. سر تی زمین شوی باید بعد از استفاده حداکثر (پس از نظافت سه یا چهار اتاق) با مواد ضد عفونی کننده مناسب شسته و قبل از استفاده مجدد خشک شود که این عمل به کاهش آلودگی کمک می کند.
- ❖ 6. پارچه های تنظیف باید بعد از استفاده با مواد پاک کننده به طور مناسب شسته و سپس خشک گردند. برای رفع بار میکروبی می توان آنها را در محلول هیپوکلریت سدیم (400pp) برای دو دقیقه فرو، سپس آبکشی و خشک نمود.

نکاتی در مورد استفاده از وسایل جهت نظافت:

استفاده از دستمال های پنبه ای یا برس های غیر پلاستیکی موجب آلودگی شدید آن ها شده و ضد عفونی آن ها را مشکل می کند؛ به همین دلیل نباید مورد استفاده قرار گیرد.

در صورتی که پارچه های چند بار مصرف برای نظافت استفاده می شوند، پارچه ها بایستی پس از هر بار استفاده شسته شده ترجیحاً توسط ماشین های شستشو که دارای سیکل ضد عفونی باشند شستشوداده شده و سپس خشک گردند.

استفاده از پارچه های مختلف برای محل آشپز خانه و یا غذا خوری ضروری می باشد و استفاده از پارچه ها با رنگ های مختلف این جداسازی را کاملاً آسان نموده است.

نظافت مشترک واحدهای اداری و درمانی:

❖ 1. نظافت کف زمین:

در رابطه با نظافت زمین این نکته قابل توجه می باشد که میزان انتقال عفونت با استفاده از مواد ضد عفونی کننده بجای مواد دترجنت تغییر قابل توجه پیدا نکرده و استفاده از مواد پاک کننده معمولی جهت نظافت به طور طبیعی کافی به نظر می رسد. استفاده از مواد ضد عفونی کننده تنها جهت موارد شناخته شده و یا احتمال انتقال عفونت (جمع آوری ترشحات آلوده به HIV - HBS) بایستی انجام گیرد.

کف زمین بر اساس جدول زمانبندی منظم روزانه، در صورت آلودگی با خون و سایر مواد بالقوه عفونی و پس از ترخیص بیمار با استفاده از محلول های ضد عفونی کننده های مورد تایید اداره کل غذا و دارو پاکسازی و ضد عفونی شود.

پاک کردن زمین با استفاده از مواد پاک کننده:

برای لک گیری و جرم گیری استفاده از یک ماده دترجنت لازم است. توالت ها و سایر نواحی مرطوب باید حداقل روزی یک بار با مواد پاک کننده شسته شود. یک ماده دترجنت معمولاً کافی است و باید تازه تهیه شود.

زمین شوی و لوازم لازم باید پاک و تمیز شوند و در جای مناسب تخلیه و خشک شوند. سطوح آنها نیز باید آبکشی شده و به صورت وارونه نگهداری شوند. بهتر است برای پاک کردن کف زمین با ماده دترجنت از دو سطح استفاده شود. بعد از پاک کردن، سطوح باید حداقل امکان خشک باقی بمانند.

اگر از دستگاه کف ساب برای پاک کردن بیش از یک قسمت (محل) استفاده می شود باید پد های جداگانه بکار رود. در محل استقرار بیمار (درمان و مراقبت از بیمار) از دستگاه هایی که مخزن آن کاملاً تخلیه نمی شود استفاده نگردد. اگر دستگاه دارای مخزن ذخیره سازی باشد، باید در انتهای کار روزانه کاملاً تخلیه و خشک گردد.

❖ 2. شستشوی هفتگی:

در شستشوی هفتگی کلیه سطوح با توجه به مواد شوینده و ضد عفونی کننده مورد تایید اداره کل غذا و دارو تمیز و آلودگی زدایی گردد.

❖ 3. نظافت دیوارها و سقف ها • :

در صورتیکه این سطوح تمیز، صاف، خشک و سالم باشند احتمال خطر عفونت بسیار پایین می باشد. نظافت دیوارها و سقف جهت جلوگیری از آلودگی و کثیفی ظاهری بایستی در فواصل منظم و در حد کافی صورت گیرد تا خاک و لکه بر روی آنها مشاهده نشود. این فاصله به طور معمول نباید از ۱۲ تا ۲۴ ماه جهت بخش های معمولی و از ۶ ماه برای اتاق های عمل تجاوز نماید.

لازم به ذکر است فاصله زمانی مطلوب بایستی توسط مسئول بخش برنامه ریزی گردد. گندزدایی این قسمت مورد نیاز نمی باشد مگر در صورت مشاهده آلودگی شناخته شده خون، ادرار یا مایع آلوده کننده که باید پاک شود. در زمان پاک کردن دیوارها سطوح آنها باید حتی المقدور خشک نگه داشته شود.

آسیب دیدن دیوارها و از بین رفتن رنگ و روی آنها باعث مشخص شدن گچ زیر آن شده و خون ریخته به طور کامل پاک نمی شود و به دنبال مرطوب شدن، به شدت از باکتری آلودگی پیدا می کند. بنابراین این گونه دیوارها باید به سرعت ترمیم شوند مخصوصاً در اتاق عمل .

برای تمیز کردن دیوارهای رنگ روغنی و یا کاشی و سرامیک از پارچه نظیف نم دار یا مواد شوینده مناسب (دترجنت) استفاده کنید. دیوارها با استفاده از هیپوکلریت سدیم و یا ترکیبات آمونیاک چهار ظرفیتی و سطوح کوچک و تجهیزات با استفاده از ترکیبات الکلی یا سایر ترکیبات مجاز جهت واحد های درمانی استفاده شود.

❖ ۴. نظافت توالت ها:

توالت ها حداقل روزانه یکبار باید نظافت شوند، همچنین اگر به وضوح و به صورت قابل رویت شوند باید پاک گردند. جهت نظافت روتین استفاده از محلول دترجنت کافی است.

درمورد توالت فرنگی مشترک بعد استفاده از بیمارانی که مبتلا به عفونت دستگاه گوارش می باشند ضد عفونی نمودن الزامی است. مایع ضد عفونی کننده مورد استفاده هیپوکلریت سدیم ۵٪ بوده و پس از استفاده از آن محل نشستن، باید با آب شستشو شده و قبل از استفاده خشک گردد.

لازم به ذکر است ریختن ماده گندزدا به داخل سوراخ توالت یا فاضالب خطر عفونت را کم نمی کند در زمان اپیدمی بیماری های روده ای پس از استفاده بیمار مبتلا از توالت بهتر است از یک ماده گندزدا مانند کرئولین یا آب آهک جهت گندزدایی فاضلاب استفاده کرد.

برس مخصوص پاک کننده توالت باید به اندازه کافی آبکشی شده و بعد خوب تکان داده شود تا آب آن تخلیه گردد و بعد به صورت خشک نگهداری شود. از اسفنج نباید برای پاک کردن سطوح استفاده کرد. دستگیره ها و کلید برق باید حداقل روزی یکبار پاک شوند.

❖ ۵. نظافت محل شستن دست ها:

❖ محل شستشوی دست ها بایستی حداقل به صورت روزانه توسط پرسنل خدمات تمیز گردد. استفاده از مواد دترجنت برای نظافت روتین کافی است. ضمناً هنگام شستشو، کلیه شیرآلات و اتصالات نیز بایستی شستشو شوند. در مواردی که بیمار عفونی یا مبتلا به ارگانیزم های مقاوم و یا ارگانیزم های مشکل زا باشد، بایستی از ماده ضد عفونی کننده استفاده شود. ماده ضد عفونی مناسب همان هیپوکلریت سدیم (آب ژاول ۵٪) می باشد.

استفاده از مواد دترجنت برای نظافت روتین کافی است. ضمناً هنگام شستشو، کلیه شیرآلات و اتصالات نیز بایستی شستشو شوند.

در مواردی که احتمال آسیب رساندن به سطوح در اثر استفاده از هیپوکلریت سدیم وجود دارد، می توان با مشورت کمیته کنترل عفونت مایع ضد عفونی کننده جایگزین انتخاب نمود.

❖ 6. نظافت ظرفشویی و دستشویی

سینک ظرفشویی معمولاً از جنس استیل است. بهتر است از مواد ضد عفونی کننده قوی برای تمیز کردن استفاده نکنید، زیرا رنگ استیل کدر می شود.

برای تمیز کردن سینک های آلومینیومی و چینی محلول پودر لباسشویی توصیه می شود. بعد از آبکشی با روزنامه سینک را برق بیندازید.

برای از بین بردن لک ها و رسوبات آب روی سینک، پارچه ای را با سرکه سفید آغشته کنید و روی سطح را با آن مالش دهید.

7. نحوه استفاده از تی شوی مکانیکی:

در هر دو مخزن مقدار معینی از آب و ماده ضد عفونی کننده را برحسب حجم محلول مورد نیاز تهیه کنید.
دو مخزن را با برچسب قسمت تمیز و قسمت کثیف مشخص نمایید. (قسمتی که تی آبگیری می شود کثیف محسوب می شود.)

تی مخصوص را به محلول آماده شده در ظرف آغشته کنید.
سطوح کف زمین را با حرکت دادن ماریچی تی کشی کنید. تی را در ظرف مخزن کثیف شستشو داده و آبگیری کنید سپس مجدداً وارد قسمت تمیز کرده و شروع به تی زدن کنید.

❖ 8- نحوه استفاده از تی ها:

وسایل مربوط به نظافت از قبیل سطل ها، نخ تی باید به صورت خشک و در محل مناسب نگهداری شود.
تی ها باید همیشه آویزان شوند و در صورت امکان در هوای آزاد نگهداری شوند.
خشک نمودن وسایل تمیز کننده زمین لازم بوده زیرا به راحتی با میکروب ها آلوده می شوند و آلودگی به صورت موقت به سطح زمین منتقل می شود.

تقسیم بندی تی ها:

دسته سفید: ایستگاه پرستاری، اتاق دارو، اتاق پرسنل

دسته سبز: راهروها، سالن ها، راه پله ها و انبار و...

دسته آبی: اتاق بیماران

دسته زرد: اتاق های ایزوله در بخش های درمانی و سرویس های بهداشتی به طور جداگانه

دسته قرمز: محل های آغشته به خون و سایر ترشحات بدن

نکته: نخ تی هر ۱۵ روز یکبار باید تعویض شوند.

❖ 9- نحوه نظافت هفتگی یخچال:

برای تمیز کردن دیوارهای داخلی یخچال از محلول جوش شیرین و آب کمک بگیرید. (برای این منظور یک تا دو قاشق جوش شیرین را در یک چهارم لیتر آب حل کنید و یخچال را با آن پاک کنید. سپس با دستمال تمیز خشک نمایید).

جوش شیرین بوی نامطبوع یخچال را از بین می برد.